

COMPUNERILE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR – REPERE METODOLOGICE

Tamara MUNTEANU,
doctor în științe pedagogice, lector universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
din Chișinău, R. Moldova
munteanu.tamara@upsc.md
ORCID: 0000-0002-8376-1360

Rezumat: *Articolul reflectă importanța compunerilor în învățământul primar; evidențiază faptul că acestea trezesc emoții, îi învață pe elevi să aprecieze cele văzute, le dezvoltă capacitatea de a observa, de a stabili legăturile de cauzalitate dintre fenomene, evenimente, fapte; autoarea evidențiază tipurile de compuneri; metodologia elaborării compunerilor în clasele primare.*

Cuvinte-cheie: *compunere, tipuri de compuneri, aspecte metodologice, importanță.*

Abstract: *The article reflects the importance of composition in primary education; highlights the fact that they arouse emotions, teach students to appreciate what they see, develop their ability to observe, to establish the causal links between phenomena, events, facts; the author highlights the types of compositions; the methodology of composing compositions in primary classes.*

Keywords: *composition, types of compositions, methodological aspects, importance.*

Exprimarea corectă, orală și scrisă, reprezintă un obiectiv de seamă al procesului de învățământ, totodată - unul din instrumentele de bază ale activității intelectuale la nivelul primar de învățământ. Capacitatea de exprimare se formează și se dezvoltă prin solicitarea efortului intelectual al elevilor, prin punerea sistematică în situația de a exersa, într-o formă sau alta, verbalizarea, pe cât posibil, în mod liber. Exersarea actului vorbirii, dezvoltării exprimării corecte în limba română are loc la toate disciplinele școlare, fiind o acțiune complexă, astfel, ea trebuie să se realizeze în sfera întregului proces de învățământ.

Un rol evident în direcția cultivării capacităților de exprimare a elevilor îl au **compunerile**, cu o contribuție importantă la formarea lor intelectuală, morală și estetică. Prin intermediul compunerilor se valorifică cunoștințele elevilor dobândite la celelalte componente ale obiectului limba și literatura română: citit-scris, comunicare, lectură etc. Este tipul de activitate cel mai personalizat dintre toate componentele limbii române, pentru că, în mai mare măsură decât în cazul altor activități, vizează trăsături individuale, atât ca premise, cât și ca finalități.

S. Nuță susține ideea că „*compunerile reprezintă rezultanta unei activități intelectuale complexe, care implică sinteza cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor dobândite de elevi la activitățile de citire, gramatică, lectură, precum și la alte obiecte de învățământ.*” [4, p. 369]:

În școală compunerile sunt considerate „*exerciții*” de dezvoltare a capacităților de a comunica prin intermediul limbajului. În practica structurării de mesaje în texte unitare, pe baza unor analize comparative sistematice ale diferitelor tipuri de texte, se poate ajunge la înțelegerea a ceea ce reprezintă în esența lui un text, cum se organizează el pentru a servi comunicării, prin ce se deosebesc diferite tipuri de texte și, prin exerciții variate, la formarea deprinderii de a elabora, independent, compuneri (texte) [5, p. 26]:

Compunerile joacă un rol crucial în dezvoltarea abilităților de scriere la școlarii mici. Astfel, vom prezenta câteva aspecte cheie care reflectă *importanța compunerilor*.

Tabelul 1. Importanța compunerilor

1.	<i>Exprimarea ideilor</i>	Compunerile îi încurajează pe copii să își exprime gândurile și ideile într-un mod coerent și organizat. Prin scrierea regulată a compunerilor, copiii își dezvoltă abilitatea de a-și exprima ideile într-un mod clar și structurat.
2.	<i>Dezvoltarea creativității</i>	Compunerile îi ajută pe copii să-și dezvolte imaginația și creativitatea. Ei pot explora diferite teme, personaje și situații și pot să-și pună în aplicare ideile în scris. Această abilitate de a gândi în mod creativ este esențială în viața de zi cu zi și în alte domenii ale învățământului.
3.	<i>Îmbunătățirea abilităților de limbaj</i>	Scrierea regulată a compunerilor contribuie la îmbunătățirea abilităților de limbaj. Prin practică și corectare constantă, copiii își vor consolida abilitățile lingvistice și vor deveni mai încrezători în exprimarea lor în scris.
4.	<i>Dezvoltarea gândirii critice</i>	Prin compuneri, copiii sunt încurajați să-și exprime opinii și să-și susțină punctele de vedere. Această practică îi ajută să-și dezvolte gândirea critică și abilitățile argumentative. Ei învață să analizeze informațiile, să formuleze argumente și să le susțină în scris.
5.	<i>Dezvoltarea încrederii în sine</i>	Scrierea compunerilor îi ajută pe copii să-și exprime emoțiile, experiențele de viață și ideile într-un mod personal și autentic. Această practică îi ajută să-și dezvolte încrederea în sine și să se simtă mai confortabil în comunicarea orală și scrisă.

Activitatea propriu-zisă de elaborare a compunerii este precedată de pregătirea elevilor pentru aceasta, care constă în activități asupra modelului, respectiv analiza și imitarea lui. Înainte de toate, elevii învață să descopere organizarea corectă a unui text și numai apoi vor trece la elaborarea acestuia (compunerii). Pregătirea elevilor pentru a ajunge la capacitatea de a redacta în mod independent compuneri se realizează într-un interval mai mare de timp, ca oricare proces prin care se urmărește formarea unei deprinderi. Activitățile desfășurate în

cadrul lecțiilor de limba română oferă elevilor achizițiile necesare pentru a elabora compuneri: învață să includă cuvintele în propoziții, să formuleze propoziții clare și corecte din punct de vedere gramatical, să desfășoare ideile în succesiunea lor logică.

În cadrul activității de compunere sunt câteva aspecte asupra cărora învățătorul trebuie să se oprească [2]:

a) *Alegerea temei și stabilirea conținutului compunerii.* Învățătorul va avea în vedere particularitățile de vârstă ale elevilor, sfera lor de preocupări etc. Despre ceea ce se cunoaște se scrie cu claritate, într-o organizare adecvată, pe când despre ceea ce se cunoaște insuficient sau nu se cunoaște, se scrie superficial, neargumentat.

b) *Gradarea efortului elevilor.* A desfășura activitatea conform acestei cerințe înseamnă a pleca de la simplu la complex.

c) *Tehnica elaborării.* Aceasta presupune orientarea elevilor în a aduna materialul corespunzător titlului indicat, distribuirea acestui material pe cele trei părți ale compunerii. Din acest punct de vedere sunt utile modelele, respectiv textele din manual sau din cărțile lor de lecturi și modelele de compuneri. Învățătorul trebuie să asigure înțelegerea de către elevi a temei care urmează să fie prezentată, adică a faptului de viață ce urmează să fie înfățișat. Stabilirea unui titlu potrivit ușurează elevilor sarcina elaborării compunerii, pentru că le organizează gândirea și imaginația în jurul unei idei clare.

d) *Identificarea / selectarea materialului necesar pentru elaborarea compunerii.* Este o operație dificilă pentru elevi, care implică stabilirea a ceea ce va cuprinde textul compunerii, procurarea materialului și organizarea acestui material în conformitate cu un plan. În prima fază, învățătorul este cel care sugerează ce trebuie reprezentat, prin întrebări de tipul: Când a avut loc întâmplarea? Unde? Ce s-a întâmplat în momentul următor? Cum s-a terminat? Apoi elevii sunt aceia care propun materialul, adică aspectele conținute de compunere: Ce s-ar putea scrie într-o compunere cu tema...? Învățătorul le poate sugera el însuși aspectele care trebuie prezentate.

Ideile (aspectele) propuse de elevi se scriu pe tablă (sub titlul compunerii) în ordinea în care au fost comunicate de către elevi. Se citește pentru a se constata dacă nu sunt unele care se repetă, care nu surprind aspecte esențiale, care nu se raportează la titlu. Etapa aceasta, de identificare a enunțurilor inutile, poate fi evitată prin eliminarea lor chiar în momentul producerii, atrăgându-se atenția copiilor că nu sunt potrivite. Având în vedere că ideile au fost scrise pe tablă în ordinea emiterii lor de către elevi, la care s-au adăugat sugestiile învățătorului, elevii vor fi îndrumați să le ordoneze în ordinea firească. Aceasta se va realiza pe baza întrebărilor adresate de către învățător: Cu ce veți începe? Despre ce veți scrie la început? Ce veți prezenta apoi? Cu ce veți încheia?

În felul acesta, elevii vor ordona ideile potrivit structurii compunerii (părților compunerii):

- Introducerea – începutul compunerii, arată locul și timpul (descrierii) sau când are loc întâmplarea povestită (narațiunea);

- Cuprinsul – partea cea mai întinsă a compunerii, prezintă faptele, în ordinea în care s-au petrecut (narațiunea) sau elementele componente ale unui peisaj (descrierea);
- Încheierea – este scurtă, arată sfârșitul acțiunii, sentimentele trăite.

Astfel, raportul de dimensiune între părțile compunerii este acesta: introducerea să cuprindă 1/6 din text, iar cuprinsul să fie de două ori mai mare decât introducerea și încheierea luate la un loc [1].

e) *Redactarea compunerii* (transformarea planului în compunere). În cadrul acestei etape, accentul se pune pe cuvânt ca mijloc de exprimare a ideii. Într-o primă fază, elevii vor fi ajutați îndeaproape de învățător: Cum ați exprima ideea...? Se propun mai multe variante, dintre care învățătorul o alege pe cea mai bună și o va scrie pe tablă, în dreptul ideii din plan. Compunerea se redactează cu participarea tuturor elevilor. Ulterior, planul compunerii se întocmește tot în clasă, dar transformarea lui în text se face în mod independent de către fiecare elev.

Formarea și dezvoltarea capacităților de elaborare a unei compuneri reprezintă un proces îndelungat, în care rolul de îndrumător al învățătorului este considerabil. Dar rezolvarea cu succes a sarcinilor acestui tip de activitate, ca și a altora, implică existența unei categorii aparte de compuneri, a acelor cu valoare instrumentală, prin intermediul cărora elevii cunosc din punct de vedere teoretic operațiunile necesare pentru elaborarea unei compuneri și învață cum se alcătuiește o compunere (care sunt etapele care conduc la elaborarea unei compuneri, care sunt părțile, cum e așezat textul în pagină etc.).

Totodată, elaborarea unei compuneri presupune respectarea celor trei etape:

- etapa anterioară scrierii (în care se stabilește subiectul compunerii);
- scrierea propriu-zisă (în timpul scrierii, elevii au dreptul să se miște, însă fără a deranja activitatea colegilor lor);
- revizuirea, care nu trebuie înțeleasă ca o simplă revenire asupra textului, pentru depistarea eventualelor greșeli de ortografie și de punctuație, ci chiar o intervenție în text, pentru îmbunătățirea lui din punctul de vedere al conținutului și din punct de vedere stilistic.

Cu timpul, în activitatea didactică la nivelul primar de învățământ s-au consolidat mai multe tipuri de compuneri, distincte din mai multe puncte de vedere, la care învățătorul poate apela în funcție de obiectivele urmărite prin activitatea de compunere, de contingentul clasei, de momentul din desfășurarea anului școlar, întrucât elevii parcurg tipurile de compunere în mod gradual. Compunerile școlare practicate în primele clase sunt destul de variate. Ele pot fi clasificate după diferite criterii [1, p. 128]:

- după forma activității: *orale* sau *scrise*;
- după modalitatea efectuării: *colective* și *individuale*;
- după principala sursă care sprijină elaborarea: *compuneri pe baza unor ilustrații, tablouri sau diapozitive*; *compuneri pe baza unui text cunoscut*; *compuneri pe baza unor proverbe, zicători, ghicitori*; *compuneri după desene proprii*; *compuneri pe baza observațiilor și impresiilor elevilor, a*

- imaginației acestora; compuneri prin analogie;*
- după modul de expunere: *narative și descriptive;*
- după tehnica folosită: *compuneri cu început dat; compuneri cu sfârșit dat; compuneri cu cuvinte de sprijin; compuneri cu propoziții de sprijin.*
- *compuneri libere;*
- compuneri-corespondență și cu destinație oficială: *bilețelul, scrisoarea etc.;*
- *compuneri gramaticale.*

Etapele realizării unei compuneri literare sau științifice sunt [3]:

1. *Documentarea* – stabilirea temei, a scopului, informarea din diverse surse, observații din realitatea vieții. Elevii adună informații despre scriitori și creațiile lor recurgând la manual, studiind textele literare, comentariile, referințele critice incluse în el, acestea devenind principalele surse de inspirație;
2. *Întocmirea planului de idei* – organizarea ideilor într-un plan ideatic general (idei principale și secundare);
3. *Dezvoltarea ideilor* – pentru fiecare idee principală se notează în schemă ideile secundare, observațiile, argumentele;
4. *Redactarea compunerii* – urmărind planul realizat anterior, tipul compunerii, părțile compunerii: introducerea, cuprinsul și încheierea;
5. *Verificarea compunerii* – se recitește compunerea, se corectează, se reformulează anumite formulări;
6. *Analiza compunerii și notarea ei* – discutarea compunerii cu elevii, analiza și aprecierea compunerii.

Indubitabil, compunerile reprezintă un instrument valoros în învățământul primar, oferind elevilor oportunitatea de a-și dezvolta abilitățile de scriere și de a-și exprima creativitatea și individualitatea. Anume compunerea contribuie și pune bazele comunicării verbale, învățându-l pe elev să ia parte atât la actul învățării, cât și să-și exteriorizeze trebuințele, interesele și stările afective.

Referințe bibliografice:

1. Berca I. *Metodica predării limbii române. Clasele I-IV*. Manual pentru licee pedagogice. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1972.
2. Crăciun C. *Metodica predării limbii române în învățământul primar*, Deva: Editura Emia, 2007.
3. Golubițchi S. *Aspecte metodologice ale evaluării compunerilor în clasele primare*. [online], [accesat 25.05.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imagefile/169-173_15.pdf
4. Nută S. *Metodica predării limbii române în clasele primare*, București: Editura Aramis, 2002.
5. Parfene C. *Metodica studierii limbii și literaturii române în școală*. Ghid teoretico-aplicativ. Iași: Editura Polirom, 1999.